

Ignorovanie Zelenej dohody na vlastné riziko

Michaela Ružičková
Infosecurity.sk

September 2022

Slovenská dezinformačná scéna využíva nezáujem politických predstaviteľov.

Infosecurity.sk monitorovalo v spolupráci s Beacon Project International Republican Institute (IRI) príspevky týkajúce sa Európskej zelenej dohody publikované na slovenskom Facebooku v období od 20. apríla do 20. septembra 2022 pomocou nástroja CrowdTangle. Monitoring je súčasťou širšej iniciatívy IRI, ktorá je implementovaná súčasne v piatich krajinách EÚ.

Kľúčové zistenia

- Témy súvisiace so Zelenou dohodou komunikovalo v skúmanom období málo aktérov, ktorí na facebookové príspevky získavali iba minimum interakcií. Zväčša však príspevky oplývali skôr pozitívnym alebo neutrálnym sentimentom.
- Väčšina analyzovaných príspevkov pochádzala od relevantných aktérov ako sú inštitúcie EÚ. Politickí aktéri pôsobiaci na Slovensku komunikovali tému iba veľmi slabo.
- Pre nízky počet príspevkov v téme nevieme určiť, či ich obsah predstavuje reprezentatívnu deľbu názorov v slovenskej spoločnosti.

Výsledky analýzy ukazujú konštantne nízky záujem o komunikáciu tém súvisiacich so Zelenou dohodou v slovenskom informačnom prostredí. Témam sa venovalo iba niekoľko aktérov, ktorí na príspevky získavali zanedbateľné počty interakcií. Pozitívnu správou však je, že z celkového počtu príspevkov mala prevažujúca väčšina pozitívny alebo neutrálny náboj, iba niekoľko príspevkov obsahovalo naratívy zamerané proti EÚ, Zelenej dohode alebo ochrane klímy celkovo.

Pôvodným zámerom výskumu bolo monitorovať 100 najúspešnejších príspevkov v téme za každý mesiac, dataset zo slovenského Facebooku však vykazoval iba minimum relevantného obsahu. Počet relevantných príspevkov v téme počas sledovaného obdobia kontinuálne klesal, s výnimkou druhého mesiaca. Najviac výsledkov súvisiacich so Zelenou dohodou bolo zaznamenaných na prelome mája a júna 2022, v ďalších mesiacoch nastal úpadok (20. apríl – 20. máj 8 príspevkov, 20. máj – 20. jún 25 príspevkov, 20. jún – 20. júl 14 príspevkov, 20. júl – 20. august 9 príspevkov, 20. august – 20. september 6 príspevkov). Spolu sme v monitoringu získali 62 príspevkov.

O Zelenej dohode a súvisiacich opatreniach informovali na Facebooku najmä relevantné zdroje ako sú európske inštitúcie a ich kancelárie na Slovensku (Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, Európsky parlament – Kancelária na Slovensku) či slovenské štátne inštitúcie (Úrad vlády SR, Pamiatkový úrad SR spadajúci pod Ministerstvo kultúry). Tému komunikovalo aj niekoľko relevantných médií. Išlo primárne o spravodajské portály ako je teraz.sk, EURACTIV alebo Európske Noviny, a tiež technologicky či energeticky zamerané médiá ako Techbox, TREND alebo energie-portal, ktoré opatrenia EÚ prezentovali primárne z pohľadu energetiky a technológií.

V monitoringu sme zaznamenali aj niekoľko problematických či potenciálne škodlivých zdrojov. Prvým z nich je médium *Extraplus*, ktoré bolo zaradené na zoznam proruských zdrojov Gerulata Technologies, technologickej spoločnosti, ktorá vytvára nástroje pre monitorovanie a hodnotenie škodlivého online obsahu. Začiatkom septembra médium informovalo o protestoch v Českej republike, kde mali ľudia protestovať proti politike EÚ, NATO, Zelenej dohode aj odmietavému postoj vlády k Rusku. Článok citoval osoby z politických strán negatívne zameraných proti EÚ a jeho obsah vyobrazoval českú vládu aj EÚ celkovo v negatívnom svetle. Druhým problematickým zdrojom bol portál *Ereport*, zaradený nezávislou komisiou Konšpiratori.sk hodnotiacej dezinformačné webstránky do tzv. „šedej zóny“ (označenie pre stránky, ktoré aktuálne nie sú zásadnou hrozbou, ale je potrebné im venovať pozornosť). Médium okrem iného vykazuje náznaky šírenia antizápadných naratívov ako aj politického zafarbenia. Samotný príspevok mal však informatívny charakter. Zameriaval sa na postoj premiéra Eduarda Hegera k miestu jadrovej energie v energetickom mixe SR. Príspevok získal druhý najvyšší počet interakcií v našom datasete.

Problematickým médiom v našom monitoringu bol aj facebookový profil *Creative Society • Tvořivá společnost • Tvorivá spoločnosť*. Stránka sa prezentuje ako medzinárodný projekt zameraný na udržiavanie mieru vo svete a rozvoj morálnych a duchovných hodnôt, vyznačuje sa však proruskou a antizápadnou orientáciou a šírením konšpiračných naratívov. Médium prezentovalo Zelenú dohodu ako plán na pomoc finančným elitám, bohatým investorom a súkromným spoločnostiam, ktoré majú zarábať na zelených energiách a zároveň podnecovať energetickú nestabilitu a neistotu.

Podobný naratív sa objavil aj v príspevku pochádzajúcom od profilu pobočky krajne pravicovej strany Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko - okresy Žilina a Bytča. Stránka koncom júna zdieľala príspevok tvrdiaci, že Zelená dohoda môže smerovať k hospodárskemu úpadku: „*Bezbrehé prijímanie akýchkoľvek ďalších obmedzení bez ohľadu na súčasný negatívny vývoj môže totiž pochovať nadobro aj hospodárske giganty.*“ Súčasťou naratívu bolo aj tvrdenie, že na zelené opatrenia EÚ prakticky doplatia bežní občania, ktorí budú musieť znášať dôsledky energetickej krízy.

Medzi ďalšími politikmi, ktorí sa objavili v našom datasete bola poslankyňa Romana Tabak, ktorá upozorňovala na potrebu ochrany pôdnych systémov, europoslanec Ivan Štefanec a mimoparlamentný politik Rudolf Huliak, predseda národnostne orientovanej strany Národná koalícia. Huliak zdieľal 14. júla problematický príspevok obsahujúci konšpirácie a klamlivé naratívy o Zelenej dohode. V zdieľanom článku sa totiž uvádza, že Agenda 2030 OSN aj Zelená dohoda EÚ sú nebezpečné pre budúcnosť Európy, pretože prinášajú zvrátenú ideológiu klimatického fašizmu. Príspevok získal 514 interakcií.

Najvyšší počet interakcií (894) získal príspevok Európskych Novín z 8. júla, v ktorom médium prinieslo rozhovor so slovenským europoslancom Ivanom Štefancom. Podľa Štefanca sú jadro a plyn hlavné energetické zdroje, ktoré majú byť nevyhnutnou prechodnou alternatívou k naplneniu cieľov Zelenej dohody.

Všetky príspevky v našom datasete boli manuálne kódované na základe témy a kontextu, pomocou vopred definovanej štruktúry kategórií zodpovedajúcich ôsmim vopred určeným tagom. Najviac príspevkov sme priradili k tagu ekonomika (27), následne informácie (23), politické (9), životné prostredie (2), infraštruktúra (1). Tagy armáda, sociálne a zdravie sme v datasete nevyužili, keďže žiaden z príspevkov nespadal pod tieto témy. Väčšina obsahu súvisela primárne s energetickou krízou a ekonomickými dopadmi vojny na Ukrajine.

Medzi prevažujúcimi naratívami sa v rámci našich dát objavovalo niekoľko trendov. Išlo napríklad o naratív tvrdiaci, že ruská agresia na Ukrajinu spôsobila okrem energetickej krízy aj zvýšený dopyt po zelených energiách, môže teda slúžiť aj ako faktor smerom k rýchlejšej zelenej transformácii prostredníctvom Zelenej dohody. Časť príspevkov tiež obsahovala naratív o tom, že Zelená dohoda ako súčasť európskych klimatických politík môže hrať kľúčovú úlohu v boji proti globálnej zmene klímy. Dôležitou témou bolo taktiež zaradenie jadrovej energie a energie zo zemného plynu medzi dočasne udržateľné zdroje, čo bolo taktiež vnímané skôr pozitívne ako nástroj pre dosiahnutie cieľov Zelenej dohody.

Na druhej strane, v datasete sme identifikovali aj naratívy vykresľujúce Zelenú dohodu v negatívnom svetle. Jedným z nich bolo tvrdenie, že Zelená dohoda slúži bohatým ľuďom a finančným elitám a ziskuchtivým spoločnostiam, ktoré usilujú o zisk, pretože zo svojich účtov za elektrinu financujú príjmy výrobcov zelenej energie. Druhým negatívne ladeným naratívom bolo vykresľovanie Zelenej dohody ako nástroja tzv. „diktátu Bruselu“, ktorý údajne presadzuje „klimatický fašizmus“. Opatrenia, ktoré EÚ prijíma pod zásterkou ochrany klímy majú byť podľa naratívu prejavom bruselskej totality. Naratív zároveň tvrdí, že samotní europoslanci produkujú veľké množstvo CO₂, a teda sa správajú pokrytecky ako samotná Únia.

Zhrnutie a očakávaný vývoj

V rámci slovenského Facebooku panuje pomerne nízke povedomie o Zelenej dohode, ako aj nízky záujem tému komunikovať zo strany médií či politikov. V skúmanom období sme zachytili nízky počet relevantných príspevkov s ohľadom na dôležitosť témy. Na druhej strane, väčšina relevantných príspevkov pochádzala od oficiálnych inštitúcií alebo dôveryhodných spravodajských médií. Menej potešujúcim je však nezáujem politických predstaviteľov, či už na celonárodnom leveli alebo na úrovni regiónov. Taktiež spomedzi europoslancov informoval o Zelenej dohode iba jeden (Ivan Štefanec), čo považujeme za mimoriadne prekvapivé. Zachytené príspevky zároveň oslovovali iba marginálnu časť publika a získavali minimálne počty interakcií.

Slabú komunikáciu témy v rámci slovenského Facebooku môžeme prisúdiť viacerým aspektom. Na jednej strane môže podľa nás ísť o výsledok diania v Európe, ktorá je po kríze pandémie Covid-19 značne oslabená a musí bojovať s dôsledkami vojny na Ukrajine, kam je smerovaná prevažná časť politickej aj mediálnej pozornosti.

Predpokladáme tiež, že bčania SR si spájajú otázky ochrany životného prostredia a klímy najmä s energetikou, kde presadzovanie zelených riešení predstavuje „strašiaka“ v podobe zdražovania a nižšej dostupnosti zdrojov.

Podľa prieskumu verejnej mienky, ktorý realizovala agentúra FOCUS v októbri 2021 približne 70 % Slovákov trápia problémy so zmenou klímy a približne 20 % respondentov ich dokonca považuje za jeden z najdôležitejších problémov súčasnosti. Prieskum Eurobarometer realizovaný približne v rovnakom čase ukázal, že až 35 % Slovákov považuje zmenu klímy a problematiku životného prostredia za najväčšiu globálnu výzvu pre Európsku úniu. Podľa prieskumu FOCUS si iba 8 % opýtaným myslelo, že problémy ochrany klímy nie je potrebné riešiť. Na druhej strane sa však viac ako polovica opýtaných (55 %) vyjadrila skepticky voči šanci SR stať sa do roku 2050 uhlíkovo neutrálnou.

Kľúčovou je v tomto bode úloha politických predstaviteľov, ktorí by mali aktívne pristupovať ku komunikovaniu danej problematiky a skeptických občanov presvedčiť líderstvom a prinášaním zodpovedných riešení. Tie by mali zároveň podávať zrozumiteľne a možné negatívne dopady na komfort obyvateľov deklarovať transparentne. Napokon je možné dodať, že oba spomínané prieskumy verejnej mienky boli realizované pred vypuknutím vojny na Ukrajine vo februári 2022, odkedy sa mohla podpora klimatických opatrení znížiť, resp. pozornosť mohla byť presunutá na problémy, ktoré slovenskí občania pravdepodobne považujú za pálčivejšie. O to podstatejšie je preto komunikovanie daných tém v médiách a v politickom prostredí, ktoré predstavujú dva najvýznamnejšie subjekty podieľajúce sa na nastolovaní agendy.

Situáciu považujeme aj za výustenie dlhodobého nezájmu politických subjektov o témy klímy a životného prostredia, ako aj výsledok rozvinutej dezinformačnej scény, ktorej sa v slovenskom informačnom priestore úspešne darí pretláčať antizápadné či euroskeptické postoje. Tie sú často spájané aj s témou klimatických opatrení považovaných za jeden z nástrojov útlaku zo strany európskych inštitúcií. Viaceré politické strany a ich členovia dokonca aktívne preberajú naratívy dezinformačnej scény, čo spôsobuje aj vyššiu náchylnosť populácie veriť klamlivým informáciám.

Vzhľadom na aktuálny stav slovenského informačného prostredia a diskurzu o klíme a klimatických opatreniach Únie nepredpokladáme v nasledujúcich mesiacoch zásadné zlepšenie, resp. úspešnejšiu komunikáciu cieľov a nástrojov Zelenej dohody.

Téma bude podľa nášho odhadu naďalej skôr marginálnou, prípadne využívanou v prospech Ruska ako dodávateľa energií a nesprospech EÚ v širšom antizápadnom videní sveta.

Odporúčania

- Vysoký počet príspevkov pochádzajúci od oficiálnych inštitúcií EÚ a ich pobočiek na Slovensku v pomere k príspevkom problematických zdrojov v téme Zelenej dohody poukazuje na široký priestor, ktorý ešte nie je do veľkej miery zahľtený dezinformáciami či konšpiračnými naratívmi. Predstavuje teda vhodnú platformu pre ďalšiu komunikáciu zo strany relevantných aktérov, ktorí by takto dokázali podchytiť značnú časť slovenského publika. Inštitúcie by preto mali využívať nástroje uplatniteľné vo viacerých scenároch, vhodné na prevenciu aj reakciu na potenciálne dezinformačné a konšpiračné naratívy.
- Významný priestor sa podľa nás otvára vo vzťahu k domácej politickej reprezentácii, ktorá témy životného prostredia a klímy prezentuje iba minimálne. Predpokladáme, že Zelená dohoda je menej preferovanou témou agendy aj kvôli obavám z vyššej miery euroskepticizmu v rámci slovenského elektorátu. Nezaujímajú tému komunikovať však výrazne zužuje celospoločenskú diskusiu a naďalej znižuje dôveru voči EÚ. Medzi relevantných aktérov však patria aj médiá, spravodajské agentúry, alebo ďalšie mimovládne organizácie a think-tanky, ktoré sú taktiež zodpovedné za komunikovanie kľúčových tém.
- Za produktívnu stratégiu pre zvyšovanie záujmu o zmieňované témy považujeme využívanie nástrojov debunkingu a fact-checkingu. Oficiálne inštitúcie aj relevantné médiá by podľa nášho názoru mohli vytvoriť novú platformu pre debunking mýtov o klíme a európskych zelených politikách, priradiť dané témy na debunking centráum zameraným na takúto činnosť, prípadne propagovať zistenia existujúcich platforiem, ktoré ho už vykonávajú.
- Vhodné je podľa nás taktiež zvyšovať povedomie o Zelenej dohode prostredníctvom nástrojov, ktoré ponúka vzdelávací systém, tzn. zaradiť výučbu o opatreniach EÚ vrátane klimatických legislatív do učebných osnov. To by zároveň mohlo posilniť celkové povedomie o EÚ a podporovať aktívne európske občianstvo. Mimo toho by nemali byť podceňované nástroje celoživotného vzdelávania.

Článok vznikol s podporou IRI Beacon Project. Vyjadrené myšlienky odrážajú výlučne názory autorov, nie názory IRI.